

Karmen Medica¹

Diskriminatornost : diskriminativnost

Diskriminacija – diskriminatornost – diskriminativnost

Beseda **diskriminacija**² je latinskega izvora (lat. *discriminatio*) in pomeni razliko, mejo. Na splošno ima slabšalni pomen in v ospredju negativne konotacije izraza je, da se na osnovi kakršnih koli razlik priznavajo oz. preferirajo pravice ali ugodnosti enih na račun drugih. Pomeni tudi razločevanje, omejevanje pravic, zapostavljanje, zanemarjanje koga. **Diskriminatornost** je pravna kategorija in se nanaša na neutemeljeno razlikovanje posameznikov na podlagi ene ali več osebnih lastnosti, kot so spol, etničnost, religija, invalidnost ali status. Pri **diskriminativnosti** pa gre za psihološki pojem, ki se nanaša na mentalno sposobnost razlikovanja.

Multikulturne prakse evropskih držav kažejo, da mora družba znati biti diskriminativna, ne da bi bila diskriminatorna.³ Diskriminativna družba družbene in kulturne razlike sprejema in jih razvija. S prakso priznavanja družbene diferencialnosti, legitimnih in relevantnih družbenih razlik že v samem izhodišču ustvarja možnosti za razvoj strpnosti. Različnost v družbi percipira kot večsmerno, povezovalno in relacijsko. Diskriminatorna družba pa družbene in kulturne razlike marginalizira in jih ignorira. Zgovoren primer tovrstne prakse je kla-

¹ Dr. Karmen Medica je predavateljica na *Institutum Studiorum Humanitatis*, Fakulteti za podiplomski humanistični študij v Ljubljani in predavateljica na Fakulteti za humanistične študije v Kopru ter raziskovalka na Znanstveno raziskovalnem središču PU. E-naslov: karmen.medica@zrs.upr.si.

² Verbinc, 1982, 151.

³ “(E)quality requires a rejection of arbitrary or irrelevant differences and a full recognition of legitimate or relevant differences. A society committed to it must know how to be discriminating without being discriminatory.” (Vertovec, 1999, xxvii.)

sičen evropocentrični koncept "mi - oni", ob katerem bomo kmalu ugotovili, da ne gre za relacijsko pojmovanje razlike, temveč zgolj za enosmerne, diskriminatorne oz. diskriminacijske odnose.

Distinkcije med družbenimi skupinami, percipirane kot pozitivno in enakovredno dojemanje lastne kulture in drugih kultur ali mikrokultur, predstavljajo interaktiven proces. Prepoznavanje in priznavanje družbene diferencialnosti pa temelji predvsem na odobritvi nekaterih svoboščin ter politični in medijski reprezentaciji manjšinskih in imigrantskih skupnosti. V tem kontekstu naj bi tudi razvpiti sodobni integracijski procesi spodbujali kulturne razlike in nasprotovali hegemoniji dominantnih družbenih skupin, pa tudi rezidentnega večinskega prebivalstva. Integracijske politike in tudi prakse se razlikujejo od države do države. Vsaka družba izhaja iz specifičnih zgodovinskih okoliščin in modele integriranja prilagaja lastnim ciljem, vrednotam, normam. Ravno tako naj bi vsaka družba vzpostavila enakost v smislu ravnanja (do vseh), možnosti (za vse) in tudi rezultatov za realizacijo posameznika in razvoj družbe v celoti. Vendarle praksa ni tako enoznačna. Za ilustracijo pogledjmo nekaj primerov iz vsakdanjega življenja, ki se približujejo teoretičnim predstavam diskriminativnosti in diskriminatornosti v Švedski in Sloveniji. Nobene od njiju ne obravnavamo kot absolutno diskriminativno ali diskriminatorno okolje, so pa indikacije enega ali drugega, ki jih vendarle ne kaže spregledati.

Švedska in Slovenija med diskriminativno-diskriminatornimi teorijami in praksami

Švedska

Ohranjanje in spodbujanje kulturne identitete etničnih, jezikovnih in verskih manjšin so Švedi povzdignili v ustavno pravico. Vlada podpira tudi kulturne dejavnosti priseljencev, subvencionira litera-

turo v različnih manjšinskih jezikih, "etnični" tisk je upravičen do enakih subvencij kot švedski tisk, švedska radio in televizija pa tedensko oddajata programe v nekaj priseljenških jezikih.⁴ Značilnosti švedskega modela so zasnovane na organizirani pomoči pri integraciji, občinski volilni pravici za tujce po treh letih bivanja na Švedskem, na možnosti pridobitve državljanstva po petih letih bivanja v državi, aktivni politiki priseljevanja in vključevanja z ustreznim sistemom institucij. Egalitarizem, večkulturnost, antirasizem in toleranco so podpirali tudi mediji s strpno obravnavo priseljenške problematike in priseljenških vprašanj.

Švedski model, ki je vzbujal veliko pozornost in ki so ga desetletje uporabljali v glavnem brez težav, se je zamajal, ker je sredi 80. let 20. stoletja prihajalo vse več priseljencev, zlasti beguncev in prosilcev za azil. Ob koncu 80. let so se občutno poslabšale gospodarske razmere, povečala pa se je brezposelnost. Danes je splošno ozračje na Švedskem manj naklonjeno kulturnemu pluralizmu kot nekoč. Na parlamentarnih volitvah (2002) so doživeli velik uspeh Švedski demokrati, izrazito protiimigrantska in protiislamistična stranka, ki se zavzema za zmanjšanje števila tujcev v državi. Toda prav ta stranka se po lastnih besedah distancira od vseh oblik totalitarizma in rasizma s trditvami, da je splošna deklaracija človekovih pravic iz leta 1948 najpomembnejša komponenta njene politike (Sverige Demokraterna, 2011).⁵

Slovenija

Če pogledamo pravnoformalno, so bili temelji za slovensko integracijsko politiko postavljeni leta 1999, ko je državni zbor sprejel resolucijo o imigracijski politiki. Pluralistični model integracije,

⁴ Več o tem: <http://www.si.se/docs/infosweden/engelska/fs63.pdf>, 18. 10. 2002.

⁵ Dostopno na: <http://sverigedemokraterna.se/2011/07/04/infor-almedal-sveckan/>.

kakršnega je začrtala resolucija iz leta 1999, potrjuje tudi Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije (Ur. l. RS, 106/2002) iz leta 2002. Ta je začrtala pluralistični (multikulturni) model slovenske integracijske politike, ki priseljencem omogoča enakopravno vključitev v slovensko družbo ob hkratnem ohranjanju njihove kulturne identitete. Izbira pluralističnega modela se v tem trenutku zdi primerna, smiselna in možna, saj ta upošteva dejansko večkulturnost slovenske družbe. Slovenija se v tem pogledu najbolj približuje švedskemu modelu, saj integracijska politika, začrtana z resolucijo o imigracijski politiki Slovenije, izhaja iz večkulturnosti slovenske družbe in svoje cilje gradi na načelih enakopravnosti, svobode in vzajemnega sodelovanja. Poleg tega so priseljencem zagotovljene pravice do svobodnega izražanja etnične pripadnosti, kulture in do uporabe maternega jezika. Prepoved diskriminacije in enakost pred zakonom sta v Sloveniji zagotovljeni že z ustavo, konkretnjših programov za dejavno preprečevanje diskriminacije priseljencev na različnih področjih družbenega življenja pa za zdaj še ni.

Slovenska vlada je 30. decembra 2010 sprejela dokument z naslovom "Strategija ekonomskih migracij (SEM) za obdobje 2010–2020". Besedo "integracija" lahko bralec najde na 67 mestih, medtem ko besedo "produktivnost" le na štirih. Na prvi pogled bi lahko torej razumeli, da je ustrezna integracijska politika zelo visoko na prednostnem seznamu strateške usmeritve migracijske politike v Sloveniji.

Vendar je v praksi od socialne izolacije do političnega moraliziranja o "neuspeli integraciji" le majhen korak. Kako majhen, nam pove primer delavca iz Bosne in Hercegovine, ki mu je zdravnica ob nujnem pregledu povedala, da "Bosanci samo zbolevate, zato da izkoriščate naš zdravstveni sistem" (ZSSS, 2011).

O konkretnih rezultatih integracijske politike v Sloveniji še zdaleč ne moremo govoriti, saj je v glavnem še vedno zgolj grobo začrtana na papirju, medtem ko se v praksi večinoma ne izvaja ali pa

zelo parcialno. Vendarle je direktorica direktorata za migracije in integracijo na ministrstvu za notranje zadeve Nina Gregori na vprašanje, ali je integracija v Sloveniji padla na izpitu, v intervjuju za Mladino povedala naslednje: "Kljub recesiji se bodo potrebe po tujih delavcih večale, zato si ne predstavljam sodobne družbe v EU, ki ne bi vlagala v integracijo. Pri integraciji gre vedno za dvosmerni proces. Ljudje, ki pridejo v državo, si **morajo** želeli integracije, sicer **naša** prizadevanja niso smiselna. Pomembno pa je tudi, kako se v družbi počutijo. To pa so že širša vprašanja, ki presegajo pristojnosti MNZ."⁶ Gre za tipičen diskriminatorni diskurz podrejenosti tistih, ki prihajajo, in nadrejenosti tistih, ki so rezidenti. Integracija se omeinja kot dvosmerni proces, pri čemer se eni "morajo" želeli integrirati, drugim pa to ni treba.

Vse bolj so v ospredju zgodbe iz vsakdanjega življenja, ki hitro spraskajo iluzijo nevtralnosti z obličja tako slovenske kot tudi drugih evropskih družb in v bistvu razgalijo njihovo javnopolitično kontradiktornost. Na takšen način se pred nami pojavita dva tabora. Na eni strani imamo pozitivističen vidik s promoviranjem novih priložnosti, ki jih prinašajo družbeno in kulturno pluralna, heterogena okolja, na drugi strani pa negativističen vidik, ki v družbeni heterogenosti vidi naraščajoče število migrantov, pripadnikov drugih etničnih skupin in religij, ki jih v novem okolju niso sprejeli. Bolj ali manj so ujeti v past revščine in postajajo del 'paketa', ki ga zaznamujejo parole o raznovrstnem kršenju človekovih pravic.

Kot stranski integracijski učinek tovrstnih pogledov in vse bolj poenotenega trga v državah EU se vse pogostejše pojavlja tudi to, da imamo v socialnopolitičnem vidiku opraviti z drugo skrajnostjo, to je z naraščajočim negativnim odnosom do tujcev, ki se zelo hitro prevaja v glasove za skrajno desničarske politične skupine. Javno-

⁶ Mladina, 23. 9. 2011, str. 9, intervju z Nino Gregori, direktorico direktorata za migracije in integracijo na MNZ.

politično polje EU je v vse nevarnejši situaciji, da desničarska protimigrantska politika postane "brezideološka" prevladujoča (*mainstream*) politika. V imenu diskriminativnosti se v praksi poglobljajo diskriminatornost in v celofan političnega pragmatizma vse bolj zavite totalitaristične ideje.

V socialno kohezivni družbi, h kateri stremimo, bi vendarle izhodiščna usmerjenost v dvosmerno komunikacijo v javnem prostoru in integracijo v osnovnih indikacijah in pozitivnih smernicah vsaj formalno morala biti postavljena tudi v vladnih institucijah, v ožje specializiranih direktoratih na različnih vladnih ministrstvih, v realnosti vsakdanjega življenja. Kajti če iščemo nove možnosti za nastanek naravno pravičnejše skupnosti, raziskujemo tudi možnosti za transformacijo sodobne sfere delovanja in mišljenja, izhajajoč iz družbene diskriminativnosti, ki bi onemogočala kakršne koli oblike in možnosti za diskriminatorne prakse in delovanja.

Bibliografija

Mladina, 23. 9. 2011, str. 9, intervju z Nino Gregori, direktorico direktorata za migracije in integracijo na MNZ.

<http://www.si.se/docs/infosweden/engelska/fs63.pdf>, 18. 10. 2002.

<http://sverigedemokraterna.se/2011/07/04/infor-almédalsveckan/>.

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/integration/doc/handbook_1sted_sl.pdf.

Poročilo Zveze svobodnih sindikatov Slovenije, 2011.

VERBINC, F. (1982): Slovar tujk, Cankarjeva založba, Ljubljana.

VERTOVEC, S. (1999): "In Lieu of a Conclusion", xviii-xxxiii, v: Vertovec, S., ur, *Migration and Social Cohesion* 7, Oxford.